

Bytomski Program
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2021 - 2024

„Zawsze bałem się wracać do domu.

Nie było żadnych reguł – zmieniały się co pięć minut.

Nigdy nie wiedziałem, co będzie się działo.

Okropnie bałem się bicia, bo wszyscyśmy widzieli, co ojciec robi z matką.(...)

On przyłożył jej, a ona nam. Kiedyś zabiła mnie pogrzebaczem.

Po jakimś czasie przyzwyczailem się do tego. Po prostu zwijałem się w kłębek,,

Judith Lewis Herman, „Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi”

Spis Treści

Wprowadzenie	5
1. Analiza danych dotyczących problemu przemocy w rodzinie w Bytomiu w latach 2018 – 2020	8
1.1 Działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bytomiu w latach 2018 – 2020	8
1.2 Zadania realizowane przez Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom w Bytomiu, a następnie przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej będący w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu.....	10
2. Analiza SWOT systemu przeciwdziałania przemocy w Bytomiu	11
3. Obszary, kierunki, działania i cele Bytomskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024.....	14
3.1 Obszar: Profilaktyka i edukacja społeczna	15
3.2 Obszar: Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	17
3.3 Obszar: Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	18
3.4 Obszar: Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	20
5. Monitorowanie.....	21
6. Finansowanie	22
Podsumowanie	22
Spis tabel	24

Wprowadzenie

Dobiegła końca realizacja Bytomskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020¹. Zadaniem programu było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz udzielanie pomocy i wsparcia wszystkim osobom uwięzonym w przemoc domową. Głównym jego celem było zminimalizowanie występowania zjawiska przemocy w rodzinie oraz usprawnienie funkcjonowania bytomskiego systemu wsparcia i pomocy rodzinie.

W zrealizowanym ww. Programie, jak i w zaplanowanym Bytomskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024, zwanym dalej „Programem”, przedstawiono działania wraz z podziałem kompetencji i obowiązków poszczególnych służb oraz podmiotów, co usprawnia procedurę udzielania pomocy osobom najbardziej poszkodowanym.

Program, jest kontynuacją działań podejmowanych w ramach realizacji wcześniejszego dokumentu, obejmującego lata 2014 - 2020. Istotnym elementem programu jest zatem dalsze wprowadzenie w życie działań mających na celu z jednej strony podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz promowania metod wychowawczych bez używania przemocy, z drugiej zaś strony, zapewnienie ochrony i udzielenie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Kolejnym istotnym działaniem jest upowszechnienie informacji o możliwościach i formach udzielenia pomocy zarówno osobom dotkniętym przemocą, jak i stosującym przemoc w rodzinie.

Wymienione działania, realizowane są dzięki współpracy służb oraz podmiotów, które realizują zadania w ramach własnych kompetencji. Przedstawiciele współpracujących instytucji działających w zakresie zadań wytyczonych w ramach Programu, pracują nad stworzeniem środowiska przyjaznego oraz bezpiecznego dla mieszkańców Bytomia. Zaznaczając skalę problemu w mieście, tłumacząc zjawisko przemocy i wskazując rozwiązanie oraz działając w obronie i interesie osób krzywdzonych, zapewniają poczucie bezpieczeństwa, a także tworzą plan pomocy uwzględniający potrzeby i zasoby osób uwięzionych w przemoc. Ponadto obejmują swoim wsparciem osoby stosujące przemoc, które przy wykorzystaniu zaproponowanych możliwości, mogą odbudować swoją postawę i współtworzyć „bezpieczny dom”. Realizowane są zajęcia w ramach programu oddziaływań

¹ Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020 został uchwalony uchwałą nr XXIII/315/13 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia Bytomskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020.

korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc. Jednocześnie prowadzony jest cykl spotkań programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie istnieje obowiązek opracowania i realizacji gminnego oraz powiatowego programu przeciwdziałania przemocy, dlatego też, głównym celem powyższego Programu, będzie udoskonalenie współpracy wszystkich podmiotów zajmujących się problemem przemocy oraz zwiększenie nacisku na ochronę dzieci.

Opracowany Program jest spójny z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021² pod względem czterech podstawowych obszarów działań, tj. edukacji społecznej, pomocy osobom dotkniętym przemocą, prowadzenia oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc oraz podnoszenia kompetencji osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021- 2024 reguluje zagadnienia dotyczące tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy rodzinie oraz stanowi część „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2021 - 2026”.

Koordynatorem Programu jest Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zwany dalej „Zespołem”³, tworzący grupy robocze, których celem i zadaniem jest rozwiązywanie problemów związanych z występowaniem przemocy w rodzinie. W skład grup roboczych obligatoryjnie wchodzi przedstawiciele: jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty oraz ochrony zdrowia.

W realizację Programu zaangażowane są następujące instytucje, tj.:

- 1) Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie (MOPR),
- 2) MOPR Ośrodek Interwencji Kryzysowej (OIK),
- 3) Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (Centrum),
- 4) Komenda Miejska Policji (Policja),
- 5) Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (MKRPA),
- 6) jednostki ochrony zdrowia,
- 7) jednostki oświaty, w tym Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna (PPP),
- 8) kuratorska służba sądowa,

² Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 został uchwałą nr 16 Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021.

³ Zespół został powołany zarządzeniem Prezydenta Bytomia Zarządzeniem nr 373 Prezydenta Bytomia z dnia 10 sierpnia 2015 r. w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bytomiu wraz z późn. zm.

- 9) Urząd Miejski w Bytomiu,
- 10) organizacje pozarządowe,
- 11) Prokuratura Rejonowa w Bytomiu.

Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024 realizowany będzie w oparciu o następujące akty prawne:

- a) ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- b) ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- c) ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- d) ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- e) ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy,
- f) ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- g) ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym,
- h) ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- i) ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy,
- j) ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego,
- k) ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,
- l) ustawę z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
- m) ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- n) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 i na kolejne lata.

1. Analiza danych dotyczących problemu przemocy w rodzinie w Bytomiu w latach 2018 - 2020

Analiza danych uzyskanych od podmiotów funkcjonujących na terenie miasta, które w zakresie swoich zadań mają między innymi przeciwdziałanie przemocy oraz ochronę osób pokrzywdzonych, przedstawia zarys skali przedmiotowego problemu w Bytomiu.

1.1 Działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bytomiu w latach 2018 - 2020

W 2018 r. do Przewodniczącego Zespołu wpłynęło 295 „Niebieskich Kart”, w 2019 r. wpłynęło 281 „Niebieskich Kart”, natomiast w 2020 r. wpłynęły 272 „Niebieskie Karty”, sporządzone przez przedstawicieli następujących podmiotów (Tabela 1).

Tabela 1.			
Liczba „Niebieskich Kart – A” sporządzonych w latach 2018 – 2020			
Podmioty uprawnione do zakładania „Niebieskich Kart”	Liczba „Niebieskich Kart”		
	2018	2019	2020
Policja	152	151	134
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	113	110	109
Bytomskie jednostki oświaty	25	19	22
Bytomskie jednostki ochrony zdrowia	4	1	4
Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	1	0	3
Razem	295	281	272

Źródło: Opracowanie własne Zespołu na podstawie rejestru wpływu „Niebieskich Kart” za lata 2018, 2019 oraz 2020

Z danych uzyskanych przez Zespół wynika, że przemocy w rodzinie częściej doświadczają kobiety, zaś sprawcami w przeważającej większości są mężczyźni. Odnotowywana przemoc w rodzinie jest ściśle związana z nadużywaniem alkoholu przez osoby stosujące przemoc (Tabela 2).

Tabela 2.**Współwystępowanie problemu nadużywania alkoholu z przemocą w rodzinie**

	2018	2019	2020
Liczba „Niebieskich Kart”, gdzie wskazano nadużywanie alkoholu	178	152	132
Liczba „Niebieskich Kart”, gdzie nie zgłoszono problemu nadużywania alkoholu	117	129	140
Łączna liczba sporządzonych „Niebieskich Kart”	295	281	272

Źródło: Opracowanie własne Zespołu Interdyscyplinarnego na podstawie rejestru wpływu „Niebieskich Kart” za lata 2018, 2019 oraz 2020

Z analizy danych wynika, że w 2020 r. 48,52 % osób wskazanych jako stosujące przemoc wobec najbliższych, nadużywało alkoholu. Natomiast w 2019 r. odsetek ten wynosił 54,09 % . W 2018 r. odnotowano, że 60,34% osób stosujących przemoc było uzależnionych od alkoholu.

Jak wynika z analizy dokumentacji, zjawisko przemocy domowej występuje częściej w rodzinach, w których dzieci są świadkami przemocy bądź jej ofiarami (Tabela 3).

Tabela 3.**Występowanie problemu przemocy w rodzinach z dziećmi**

	2018	2019	2020
Liczba „Niebieskich Kart” w rodzinach z dziećmi	205	176	178
Liczba „Niebieskich Kart” dotycząca rodzin bez dzieci	90	105	94
Łączna liczba sporządzonych „Niebieskich Kart”	295	281	272

Źródło: Opracowanie własne Zespołu Interdyscyplinarnego na podstawie rejestru wpływu „Niebieskich Kart” za lata 2018, 2019 oraz 2020

Z analizy danych zawartych w formularzach „Niebieskie Karty” wynika, że w 2020 r. 132 dzieci doświadczyło przemocy w rodzinie. Natomiast w 2019 r. było to 97 dzieci, zaś w 2018 r. - 122 dzieci doświadczyło przemocy w rodzinie.

W sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, pracownicy socjalni⁴ w 2018 r. odebrali z rodziny 5 dzieci,

⁴ Na mocy art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.) w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

w 2019 r. 1 dziecko, natomiast w 2020 r. odebrano 7 dzieci z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie.

W celu udzielenia pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc Zespół powołuje grupy robocze, których zadaniem jest rozwiązanie - wspólnie z członkami rodziny - problemów związanych w występowaniem przemocy w oparciu o plan pomocy.

Członkowie grup roboczych (pracownicy socjalni, dzielnicowi, pedagodzy, kuratorzy) podejmowali następujące działania na rzecz poprawy sytuacji rodzin uwikłanych w przemoc m.in.:

- diagnozowanie zjawiska przemocy, tworzenie indywidualnych planów pomocy, monitorowanie sytuacji członków rodziny, oraz wymianę informacji,
- zobowiązywanie osób stosujących przemoc do zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie,
- kierowanie osób nadużywających alkohol do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bytomiu,
- kierowanie osób stosujących przemoc na zajęcia w ramach programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie oraz programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- udzielanie schronienia osobom doświadczającym przemocy oraz motywowanie osób doświadczających przemocy do udziału w grupie psychoedukacyjnej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie lub grupie wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie i współuzależnionych,
- mobilizowanie rodziców do uczestniczenia w zajęciach podnoszących umiejętności wychowawcze,
- kierowanie spraw do Sądu Rejonowego oraz Prokuratury.

1.2 Zadania realizowane przez Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom w Bytomiu⁵, a następnie przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej będący w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu.

⁵ Ośrodek Interwencji Kryzysowej rozpoczął działalność od 16 lipca 2018 r. w ramach struktur Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu na podstawie uchwały nr LXV/854/18 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 czerwca 2018 r. w sprawie reorganizacji Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom w Bytomiu oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu, zwanego CIKiPU. Wcześniej od 2008 roku OIK wraz z Hostelem (dla ofiar przemocy domowej oraz osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu) funkcjonował w ramach struktur CIKiPU.

Poniżej zaprezentowano formy pomocy, którymi zostały objęte zarówno osoby doświadczające przemocy, jak i osoby stosujące przemoc domową (Tabela 4).

Tabela 4. Pomoc oferowana dla osób objętych działaniami grup roboczych			
Formy pomocy	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Schronienie dla osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz ich rodzinom (Hostel – 16 miejsc)	47 ogółem, w tym 23 osoby dorosłe 24 dzieci	31 ogółem, w tym 22 osoby dorosłe 9 dzieci	32 ogółem, w tym 13 osób dorosłych 19 dzieci
Terapia indywidualna dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	123 osoby	107 osób	126 osób
Grupy psychoedukacyjne dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	8 osób	6 osób	6 osób
Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc ⁶			
a) Liczba edycji	a) 2 edycje	a) 3 edycje	a) 3 edycje
b) Liczba osób uczestniczących	b) 21 osób	b) 49 osób	b) 42 osoby
c) Liczba osób które ukończyły program	c) 8 osób	c) 21 osób	c) 21 osób
Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc	---	14 osób	16 osób

Źródło: Dane z Centrum oraz MOPR w Bytomiu

W opinii Zespołu nadal zbyt mała liczba osób stosujących przemoc w rodzinie objęta jest programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

2. Analiza SWOT systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bytomiu

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bytomiu opracowujący Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024 podczas pracy nad niniejszym Programem sporządził, stosując techniki analizy SWOT, zestawienie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w zakresie problemu przemocy w rodzinie na terenie Bytomia.

⁶ Liczba obejmuje osoby przystępujące do programu dobrowolnie oraz zobowiązane wyrokiem sądu.

Wewnętrzne – mocne strony	Wewnętrzne – słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1) Stała edukacja społeczna dotycząca przemocy w rodzinie. Realizacja w latach 2014-2020 Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy. Realizowanie Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Innych Patologii Społecznych zawierającego rozdział poświęcony działaniom dotyczącym przeciwdziałaniu przemocy oraz pomocy osobom krzywdzonym. 2) Funkcjonowanie na terenie Bytomia: Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, w tym Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Terenowych Punktów Pomocy Środowiskowej – dogodnie zlokalizowanych na terenie miasta, co ułatwia dostęp do środowisk zagrożonych; Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, Poradni Psychologicznej – Pedagogicznej, poradni leczenia uzależnień a także innych organizacji pomagających rodzinom. 3) Wykorzystanie istniejących instrumentów prawnych. 4) Podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez służby realizujące procedurę „Niebieskie Karty”. 5) Profesjonalizm kadry służb, instytucji oraz pozostałych podmiotów działających na rzecz rodzin zagrożonych przemocą (świadomość problemu, ograniczeń oraz zaangażowanie w udzielanie pomocy). 6) Regularna superwizja dla koordynatorów grup roboczych oraz psychologów 7) Dotychczasowa współpraca służb i instytucji w ramach Zespołu oraz grup roboczych. 8) Istniejąca na terenie miasta infrastruktura oraz organizacje pozarządowe działające na rzecz rodziny i dziecka (gotowość i umiejętność współpracy). 9) Stosowanie przez zobowiązane instytucje procedury „Niebieskie Karty”. 10) Zwiększająca się ilość informacji dotyczących oferty pomocy dla osób doświadczających przemocy. 11) Prowadzenie programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie oraz programu psychologiczno -terapeutycznego dla osób 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Niechęć osób poszkodowanych do ujawniania przemocy. 2) Długotrwałe procedury wymiaru sprawiedliwości. 3) Mało rozwinięta sieć placówek interwencyjnych oraz udzielających długookresowego schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. 4) Niedostatecznie rozpropagowana oferta pomocy psychologicznej oraz terapii adresowana do osób doświadczających przemocy oraz do sprawców przemocy w mieście. 5) Niedostateczna liczba specjalistycznej kadry. 6) Brak lekarzy psychiatrów dla dzieci i młodzieży. 7) Niedostateczna wiedza o kompetencjach poszczególnych służb i ich zapleczu. 8) Brak jednolitej metodologii zbierania danych dot. zjawiska przemocy w rodzinie, co skutkuje niepełną diagnozą i niewystarczającym rozeznaniem potrzeb. 9) W okresie pandemii Covid-19 utrudniony dostęp do służby zdrowia dla osób doznających przemocy.

<p>stosujących przemoc w rodzinie</p> <p>12) Prowadzenie grup dla rodziców mających na celu nabywanie oraz podnoszenie kompetencji i umiejętności wychowawczych.</p> <p>13) Rozwinięta baza placówek ochrony zdrowia (trzy szpitale).</p> <p>14) Udzielnie schronienia do 3 miesięcy osobom w kryzysie w tym doświadczającym przemocy w rodzinie,</p> <p>15) Działalność przyszkolnych świetlic socjoterapeutycznych oraz świetlic środowiskowych.</p> <p>16) Wsparcie rodzin wielodzietnych – realizacja programu „3+ Liczna Rodzina”.</p> <p>17) Współpraca z organizacjami pozarządowymi</p>	
Zewnętrzne – szanse	Zewnętrzne – zagrożenia
<p>1) Akceptacja społeczna dla działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy.</p> <p>2) Ustawowe uregulowania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>3) Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz grup roboczych w stosunku do indywidualnych przypadków przemocy w rodzinie.</p> <p>4) Gotowość oraz możliwość podejmowania szkoleń oraz podnoszenie kwalifikacji pracowników służb, instytucji, podmiotów stykających się z problemem przemocy w rodzinie.</p> <p>5) Dalsze prowadzenie grup korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.</p> <p>6) Możliwość utworzenia oraz prowadzenia grup psychoedukacyjnych i samopomocowych dla osób doświadczających przemocy.</p> <p>7) Zwiększenie dostępności i skuteczności programów terapeutycznych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.</p> <p>8) Funkcjonowanie ogólnopolskiego telefonu zaufania.</p> <p>9) Dalsza realizacja przez Policję, pomoc społeczną, oświatę, ochronę zdrowia, MKRPA, sąd oraz inne instytucje procedury „Niebieskie Karty”.</p> <p>10) Możliwość wnioskowania o środki na realizację zadań zapisanych w Programie.</p> <p>11) Możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na finansowanie działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p>	<p>1) Obojętność społeczna wobec przemocy w rodzinie, niedostateczna ochrona świadka przemocy. Niewystarczająca wiedza interdyscyplinarna nt. zjawiska przemocy i mała świadomość problemu wśród osób i instytucji, które powinny reagować w sytuacji przemocy w rodzinie np.: szkoła, ochrona zdrowia, środowisko sąsiedzkie itp. Kulturowe przyzwolenie na stosowanie przemocy.</p> <p>2) Ciągłe funkcjonujące w społeczeństwie mity, przekonania i stereotypy na temat przemocy domowej.</p> <p>3) Dysfunkcje rodzin spowodowane m. in. rozpadem więzi, ubóstwem, przemocą i przejmowaniem negatywnych wzorców.</p> <p>4) Niebezpieczeństwo marginalizacji i wykluczenia społecznego osób i rodzin dotkniętych przemocą.</p> <p>5) Deficyty w zakresie skutecznej ochrony osób doświadczających przemocy.</p> <p>6) Brak pełnego zabezpieczenia finansowego realizacji programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>7) Niedostateczny poziom wiedzy społecznej nt. istniejącego zaplecza i możliwości korzystania z pomocy.</p> <p>8) Występowanie nieścisłości pomiędzy istniejącymi przepisami prawa a możliwością ich wykonania w praktyce przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości.</p> <p>9) Nadmierne zbiurokratyzowanie procedury „Niebieskie Karty”.</p> <p>10) Niewystarczające środki na szkolenie</p>

<p>12) Możliwość pozyskiwania środków na szkolenia członków Zespołu oraz koordynatorów grup roboczych zgodnie z Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.</p> <p>13) Gotowość do współpracy władz samorządowych i lokalnych mediów oraz służb, instytucji i organizacji pozarządowych.</p> <p>14) Zwiększenie ochrony i bezpieczeństwa na rzecz osób doświadczających przemocy w rodzinie poprzez uzupełnienie dotychczasowych procedur postępowania przez poszczególne służby i instytucje. Doprecyzowanie współpracy służb i instytucji na rzecz osób uwikłanych w przemoc w oparciu o porozumienia zawarte pomiędzy Prezydentem Bytomia a partnerami lokalnymi.</p> <p>15) Zawarcie porozumienia dotyczącego współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby karalnej oraz porozumienia dot. funkcjonowania Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” dla osób pokrzywdzonych.</p> <p>16) Przynależność Centrum oraz MOPR do Ogólnopolskiego Porozumienia Osób, Instytucji i Organizacji Pomagających Ofiarom Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia".</p> <p>17) Funkcjonowanie i współpraca z ośrodkiem pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem.</p>	<p>członków grup roboczych.</p>
---	---------------------------------

3. Obszary, kierunki, działania i cele Bytomskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024

Cel główny: Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Bytomia oraz zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Realizacja celu głównego wymaga skoordynowania działań wszystkich już istniejących podmiotów, które z mocy prawa lub z własnej inicjatywy podejmują działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pomocy osobom uwikłanym w przemoc. Zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie za jego realizację odpowiada Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie powołany

przez Prezydenta Bytomia zarządzeniem nr 373 z dnia 10 sierpnia 2015 r. w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bytomiu z późn. zm.

Zespół w oparciu o diagnozę zjawiska przemocy na terenie Bytomia wykorzystującą analizę SWOT oraz założenia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy na rok 2021 określił następujące obszary:

3.1 Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel szczegółowy: zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań

- Bieżące monitorowanie oraz diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.
- Poszerzanie poziomu wiedzy i świadomości społeczności lokalnej (kampanie lokalne).
- Współpraca pomiędzy podmiotami realizującymi procedurę „Niebieskie Karty”.
- Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne, mające na celu podnoszenie kompetencji rodziców oraz stosowanie bezprzemocowych metod wychowawczych wobec dzieci.

Rodzaje działań	Realizatorzy/partnerzy Programu	Wskaźniki ewaluacji/częstotliwość obliczenia wskaźnika	Przewidywane efekty
Aktualizowanie tematycznej podstrony („Niebieska Zakładka”) na stronie Urzędu Miejskiego (http://www.bytom.pl/) oraz http://www.mopr.bytom.pl/) zawierającej bazę danych o instytucjach świadczących pomoc rodzinom uwikłanym w przemoc. Zamieszczenie do końca kwietnia każdego roku sprawozdania z pracy Zespołu oraz realizacji Bytomskiego Programu	Zespół, MOPR, Urząd Miejski	<ul style="list-style-type: none">– liczba aktualizacji stron – <i>wskaźnik obliczany raz w roku</i>,– coroczne opublikowanie sprawozdań z prac Zespołu i realizacji Programu – <i>wskaźnik obliczany raz w roku</i>	<ul style="list-style-type: none">- bieżąca aktualizacja strony, co najmniej dwa razy w danym roku- podniesienie poziomu wiedzy społeczności lokalnej na temat przemocy w rodzinie oraz możliwości korzystania z systemu pomocy i wsparcia
Przygotowywanie oraz rozpowszechnianie materiałów informacyjnych (np. ulotek, broszur, poradników, plakatów) dotyczących pomocy osobom uwikłanym	Zespół, MOPR, Centrum, Policja, MKRPA, kuratorzy sądowi, jednostki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, jednostki oświaty, Urząd Miejski	<ul style="list-style-type: none">– liczba przygotowanych materiałów – <i>wskaźnik obliczany raz na dwa lata począwszy od 2022 roku</i>,	<ul style="list-style-type: none">- wydanie bądź aktualizacja materiałów informacyjnych- podnoszenie poziomu wiedzy dotyczącej zjawiska przemocy

w przemoc		– liczba rozpowszechnionych materiałów – <i>wskaźnik obliczany raz w roku</i>	oraz możliwości uzyskania pomocy
Prowadzenie współpracy z lokalnymi mediami, które mogą zamieszczać informacje o zjawisku przemocy oraz informacje o miejscach, w których można uzyskać pomoc	Zespół, Urząd Miejski	– liczba zamieszczonych informacji nt. zjawiska przemocy – <i>wskaźnik obliczany raz w roku</i>	- podniesienie poziomu wiedzy oraz świadomości wśród bytomian
Przygotowanie oraz przeprowadzenie kampanii społecznych dotyczących przemocy w rodzinie, skierowanych do różnych grup docelowych, w tym np. do świadków przemocy	Zespół, MOPR, Centrum, Policja, MKRPA, kuratorzy sądowi, jednostki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, jednostki oświaty, kuratorska służba sądowa, Urząd Miejski	– liczba przeprowadzonych kampanii – <i>wskaźnik obliczany raz na dwa lata począwszy od 2022 roku</i>	- przeprowadzenie kampanii społecznej - co najmniej jedna podczas realizacji Programu, - wzrost poziomu wiedzy społeczności lokalnej na temat zjawiska przemocy w rodzinie, - zaangażowanie lokalnej społeczności i rozwijanie współodpowiedzialności wobec współobywatela
Prowadzenie zajęć informacyjnych i profilaktycznych dla rodziców i opiekunów np. warsztatów, treningów umiejętności wychowawczych, „Niebieskich Konsultacji” dla rodziców na terenie placówek oświatowych	Centrum, bytomskie jednostki oświatowe we współpracy merytorycznej z Zespołem (Centrum, Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna, MOPR, Policja)	– liczba zajęć, treningów, spotkań, – liczba rodziców uczestniczących w ww. zajęciach – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i>	- zwiększenie poziomu wiedzy rodziców w zakresie prawidłowych wzorców wychowawczych i poprawnych relacji w rodzinie, - korekcja niewłaściwych postaw rodzicielskich, - wzmocnienie pozytywnych postaw rodzicielskich, - rozwijanie kompetencji opiekuńczych i wychowawczych rodziców
Opracowanie metod analizowania skali problemu przemocy oraz monitorowanie działań podejmowanych przez podmioty realizujące Program. Przeprowadzenie diagnozy	Zespół, Urząd Miejski	– liczba zrealizowanych badań diagnostycznych – <i>wskaźnik obliczany raz w ciągu realizacji Programu</i>	- zwiększenie poziomu wiedzy i efektywności udzielanej pomocy w rodzinach dotkniętych przemocą, - opracowanie i upublicznienie

zjawiska przemocy w Bytomiu			diagnozy skali występowania przemocy w rodzinie w Bytomiu
-----------------------------	--	--	---

3.2 Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Cel szczegółowy: zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań

- Tworzenie i rozwój infrastruktury lokalnej oraz rozwijanie współpracy pomiędzy lokalnymi podmiotami.
- Funkcjonowanie Zespołu oraz grup roboczych.
- Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
- Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
- Monitoring skuteczności działań pomocowych.

Rodzaje działań	Realizatorzy/ partnerzy Programu	Wskaźniki ewaluacji/ częstotliwość obliczania wskaźnika	Przewidywane efekty
Realizowanie procedury „Niebieskie Karty”	Zespół oraz grupy robocze Policja, MOPR, MKRPA, jednostki ochrony zdrowia, jednostki oświaty, kuratorska służba sądowa	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wypełnionych „Niebieskich Kart”, – liczba spraw objętych procedurą „Niebieskie Karty”, – liczba zakończonych spraw w wyniku ustania przemocy, – liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowania działań, – liczba złożonych zawiadomień do prokuratury, – liczba wniosków do sądu – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	- zmniejszenie liczby rodzin, w których dochodzi do przemocy

Zapewnienie schronienia osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc	MOPR	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób/rodzin umieszczonych w Ośrodku Interwencji Kryzysowej , – liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, rodzinnej pieczy zastępczej w związku z przemocą – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - przerwanie przemocy i zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą w sytuacji bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia
Prowadzenie grup psychoedukacyjnych bądź grup wsparcia oraz terapii indywidualnej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	MOPR	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób biorących udział w grupie psychoedukacyjnej, – liczba osób objętych terapią indywidualną – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększanie świadomości osób doświadczających przemocy na temat zjawiska przemocy - zwiększenie skuteczności w radzeniu sobie w sytuacjach trudnych
Objęcie pomocą specjalistyczną dzieci krzywdzonych (wsparcie psychologiczne, indywidualna terapia, rodzinna terapia), psychoedukacja	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, OIK, jednostki ochrony zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> – liczba dzieci objętych pomocą specjalistyczną, – liczba terapii indywidualnych oraz rodzinnych – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie pomocy specjalistycznej dzieciom krzywdzonym
Udzielanie pomocy finansowej w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych oraz pomocy prawnej i mediacji (po ustaniu przemocy lub w sprawach nie związanych ze zjawiskiem przemocy)	MOPR, Centrum	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, którym udzielono pomocy finansowej z powodu przemocy, – liczba osób, którym udzielono pomocy prawnej – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie doraźnej pomocy w najtrudniejszym okresie dla osób doświadczonych przemocą, - wzrost wiedzy osób doświadczających przemocy, - zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych w ramach procedury „Niebieskie Karty”

3.3 Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel szczegółowy: zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Kierunki działań

- Interweniowanie i reagowanie właściwych organów służb na stosowanie przemocy, stosowanie procedury „Niebieskie Karty”.
- Realizacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
- Realizowanie w miarę możliwości programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Rodzaje działań	Realizatorzy/ partnerzy Programu	Wskaźniki ewaluacji/ częstotliwość obliczania wskaźnika	Przewidywane efekty
Podejmowanie interwencji i reagowanie przez służby na stosowanie przemocy w rodzinie	Policja, MOPR, MKRPA, jednostki ochrony zdrowia, jednostki oświaty, kuratorska służba sądowa, Zespół, grupy robocze	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zgłoszeń i interwencji dotyczących przemocy w rodzinie, – liczba wydanych nakazów opuszczenia lokalu wobec osoby stosującej przemoc, – liczba wydanych zakazów zbliżania się osoby stosującej przemoc do osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, – liczba wniosków o tymczasowe aresztowanie, – liczba nakazów powstrzymywania się osoby stosującej przemoc od kontaktów z osobą doświadczającą przemocy, – liczba wniosków do prokuratury o wszczęcie postępowania wobec sprawcy, – liczba osób objętych dozorem kuratora – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie przemocy w rodzinie, - zmniejszenie liczby rodzin, w których dochodzi do przemocy

Prowadzenie indywidualnych konsultacji oraz realizowanie programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.	MOPR	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób stosujących przemoc w rodzinie będących w indywidualnym kontakcie, – liczba osób kierowanych na zajęcia programu korekcyjno-edukacyjnego, – liczba osób uczestniczących w programie, – liczba osób, które ukończyły program, – liczba zrealizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost świadomości stosowania zachowań przemocowych oraz zwiększenie poczucia odpowiedzialności za własne postępowanie osób stosujących przemoc, - zwiększenie bezpieczeństwa osób doświadczających przemocy
Realizowanie programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc.	MOPR	<ul style="list-style-type: none"> – liczba prowadzonych grup, – liczba osób w grupie – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz w roku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - utrwalanie nabytych umiejętności radzenia sobie z agresją oraz kontrolą własnych zachowań

3.4 Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel szczegółowy: Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Kierunki działań

- Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Utrwalanie i wzmacnianie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Rodzaje działań	Realizatorzy/ partnerzy Programu	Wskaźniki ewaluacji/ częstotliwość obliczania wskaźnika	Przewidywane efekty
Organizowanie szkoleń, warsztatów dla podmiotów zaangażowanych w problematykę przemocy dotyczących, np. rozpoznawania symptomów dziecka krzywdzonego	Zespół, MOPR, Urząd Miejski	– liczba przeprowadzanych szkoleń, – liczba osób skierowanych na szkolenia specjalistyczne – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz na dwa lata począwszy od 2022 r.</i>	- wzrost kompetencji osób pracujących z rodzinami uwięzłymi w przemoc
Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących z osobami dotkniętymi przemocą oraz osobami stosującymi przemoc w rodzinie w formie m.in. superwizji, grup wsparcia dla służb	Zespół, MOPR,	– liczba grup wsparcia, – liczba superwizji, – liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia i superwizjach – <i>powyższe wskaźniki obliczane raz na dwa lata począwszy od 2022 r.</i>	- zmniejszenie zagrożenia wypaleniem zawodowym
Organizowanie lub współorganizowanie konferencji miejskich lub lokalnych dla służb i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy	Zespół, Urząd Miejski, MOPR	– liczba konferencji, spotkań, debat publicznych – <i>wskaźnik obliczany raz na dwa lata począwszy od 2022r.</i>	- podnoszenie poziomu wiedzy wśród osób zajmujących się realizacją procedury „Niebieskie Karty” na temat zjawiska przemocy

Adresaci Programu

Program skierowany jest do:

- 1) ogółu mieszkańców Bytomia,
- 2) osób dotkniętych przemocą,
- 3) osób stosujących przemoc,
- 4) świadków przemocy w rodzinie,
- 5) służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4. Monitorowanie

Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024 będzie corocznie monitorowany oraz ewaluowany w formie sprawozdania, które będzie zawierało informacje o:

- instytucjach, podmiotach, służbach pomagających osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,
- formach udzielanej pomocy osobom uwięzonym w przemoc,
- formach oddziaływań kierowanych do osób stosujących przemoc,
- formach działań skierowanych do społeczności lokalnej.

Sprawozdanie będzie się opierało na analizie jakościowej i ilościowej danych uzyskanych od realizatorów zadań określonych w Programie.

5. Finansowanie

Zadania określone w Bytomskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024 finansowane będą m. in. ze środków własnych budżetu miasta, w tym ze środków pozyskanych w ramach realizacji ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, przeznaczonych na realizację corocznie uchwalanego, zgodnie z art. 4¹ ust. 2 ww. ustawy, gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz środków pozyskanych z budżetu państwa w ramach otwartych konkursów, jak również z innych źródeł.

Podsumowanie

Bytomski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2024 zawiera zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wsparcia dla osób uwięzonym w przemoc.

Przeprowadzona analiza SWOT problemu przemocy na terenie Bytomia, umożliwiła wyznaczenie celu głównego, celów szczegółowych oraz określenie kierunków oraz zadań dla poszczególnych partnerów Programu.

Zapisane w Programie działania skierowane do wszystkich mieszkańców Bytomia, obejmują zarówno działania profilaktyczne, jak również specjalistyczne formy pomocy, skierowane do osób krzywdzonych, w tym dzieci oraz świadków i osób stosujących przemoc w rodzinie. Zdaniem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie szczególny nacisk należy położyć na prace na rzecz osób dotkniętych przemocą. Członkowie Zespołu uważają, że działania profilaktyczne powinny być rozumiane jako edukacja poruszająca następujące tematy, tj.: wychowywanie bez przemocy, budowanie relacji partnerskich, budowanie związków opartych na dialogu, kompromisie, w których

rodzina – kobieta, mężczyzna i dzieci – szanują się, uznają swoje prawa do rozwoju, marzeń, planów i samostanowienia.

Powyższe oddziaływania stanowią podstawę przeciwdziałania przemocy, gdzie interwencje mogą podejmować również świadkowie incydentów przemocy, tj. rodzina, znajomi czy osoby postronne. Bowiem określenie interwencji nie jest rozumiane tylko jako działania przedstawicieli instytucji powołanych do przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ale również jako interwencje rodzinne, które mogą przerwać proces przemocy i spowodować, że rodzina zwróci się o pomoc.

Wszelkie działania edukacyjne, profilaktyczne oraz wczesna interwencja mogą zmniejszyć lub zapobiec sytuacjom, gdzie służby będą musiały uruchomić działania prawne w związku z wystąpieniem ostrej przemocy rozumianej jako przestępstwo znęcania się.

Ponadto celem podniesienia jakości usług pomocowych, w Programie, zostały zapisane działania skierowane do osób zaangażowanych w realizację procedury „Niebieskie Karty”.

Z realizacji Programu, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w terminie do dnia 30 kwietnia każdego roku, będzie sporządzał sprawozdanie za rok poprzedni, które każdorazowo zostanie przedłożone Prezydentowi Bytomia.

Spis tabel:

Tabela 1. Liczba „Niebieskich Kart – A” sporządzonych w latach 2018 – 2020	8
Tabela 2. Współwystępowanie problemu nadużywania alkoholu z przemocą w rodzinie	9
Tabela 3. Występowanie problemu przemocy w rodzinach z dziećmi	9
Tabela 4. Pomoc oferowana dla osób objętych działaniami grup roboczych.....	11